

Utenlandske statsborgere og kommunestyrevalget 1991 (I):

Valgatferden preges av hjemlandet

22

Valgdeltaking og partipreferanser uttrykker verdistandpunkt og politiske holdninger i befolkningen. For å fange opp hvordan innvandrerne står i slike spørsmål, blir valgstatistikk en viktig informasjonskilde.

Utenlandske statsborgere som har fylt 18 år og som har vært bosatt i Norge de tre siste årene før valgda- gen, har fra 1979 hatt stemmerett ved kommunestyre- og fylkestings- valgene. Utlendinger har ikke stem- merett ved stortingsvalg. En nødven-

Andelen som deltar i kommunestyrevalg er lavere blant utenlandske statsborgere enn blant nordmenn. Over de siste 10 årene har det generelt vært avtakende interesse for lokalvalgene blant innvandrerne, men i mindre grad blant kvinner enn menn. En klart større del av kvinnene deltok i valget i 1991. Nasjonalitet ser ut til å ha spesiell betydning for utlendingers valgatferd. Særlig gjelder dette for politiske flyktninger.

Arne Faye

Datamaterialet

Etter valgene i 1983, 1987 og 1991 foretok Statistisk sentralbyrå undersøkelser om utlendingenes valgaterferd etter oppdrag fra Kommunal- og arbeidsdepartementet. Resultatene fra den siste undersøkelsen er publisert i Statistisk sentralbyrås serie Rapporter, 94/15.

Undersøkelsen ble gjennomført postalt. I tillegg til norsk, forelå spørreskjemaet på engelsk, urdu, vietnamesisk, tyrkisk, spansk, arabisk, farsi og tamil. Utvalget til undersøkelsen var på 7 294 personer. Av disse fylte halvparten ut spørreskjemaet. Nasjonaliteter med forventet lav valgdeltaking var overrepresentert i utvalget. Valgdeltakingen blant dem som svarte var dobbelt så høy som i frafallet. Skjevheter som skyldes utvalg og frafall, er det korrigert for ved vekting. Tallene for valgdeltaking bygger ikke på utvalgsundersøkelsen, men på opplysninger fra de lokale valgstyrene.

dig forutsetning for å kunne stemme er at en vet at det skal være valg og kjenner såpass til partiene at en vet hva en skal stemme på. Mange utenlandske statsborgere har problemer med å skaffe seg slik informasjon, blant annet på grunn av språkproblemer (mer om dette i Dales artikkel). I denne artikkelen ser vi særlig på tre forhold rundt innvandreres valgaterferd: I hvor stor grad bruker de stemmeretten, hva stemmer de og hvorfor stemmer de som de gjør?¹

4 av 10 utenlandske statsborgere deltar ved valg

39 prosent av de utenlandske statsborgerne deltok ved kommunestyrevalget i 1991. Valgdeltakingen blant nordmenn var 67 prosent. Tilsvarende tall fra Sverige lå noe høyere, på henholdsvis 41 og 84 prosent. De viktigste grunnene utlendingene oppgav for ikke å stemme ved det norske kommunestyrevalget var at de ikke hadde anledning (30 prosent), ikke visste nok om hva partiene stod for (28 prosent), og at de generelt ikke var interessert i politikk (22 prosent). 16 prosent visste ikke at de hadde stemmerett. Troen på at de kan påvirke politikken med sin stemmegivning, synes ikke å være sterk.

Undersøkelsene i 1983, 1987 og 1991 viser en valgdeltaking for utenlandske statsborgere på henholdsvis 46, 41 og 39 prosent, altså en synkende tendens. Den samme utviklingen finner vi for den norske befolkningen, og dessuten for utenlandske statsborgere i Sverige. Også for stortingsvalgene har valgdeltakingen gått ned. Nedgangen ser altså ut til å være en generell tendens, som også utenlandske statsborgere følger.

Sveitsere deltar mest, kinesere minst

Utenom nordiske innvandrere, med en valgdeltaking på 46 prosent, ligger valgdeltakingen blant europeere ellers og asiater på samme nivå (37 prosent). Sveitsere og nederlendere deltar mest (59 og 55 prosent). Briterne ligger på 34 prosent mens italienerne og spanjoler er helt nede på 21 og 23 prosent.

Blant asiatene har vietnameserne en valgdeltaking på 46 prosent og pakistannerne 44 prosent. Den klart laveste deltakingen hadde kineserne med 5 prosent. Som grunn for at de ikke stemte, svarte 30 prosent av dem at de ikke visste at de hadde stemmerett og hele 63 prosent at de ikke visste nok om hva partiene stod for. Av chi-

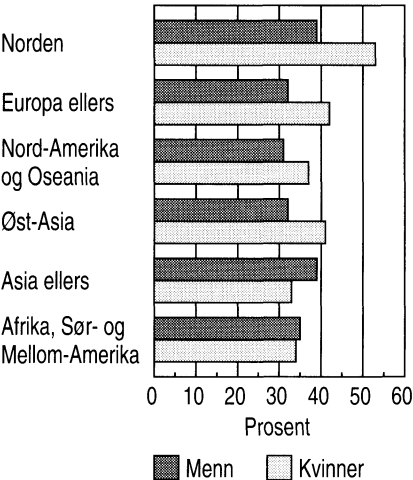
lenerne stemte 4 av 10, av statsborgerne fra USA hver tredje person og fra Afrika litt over hver fjerde.

Valgdeltakingen øker med varigheten av oppholdet i Norge. Andelen som stemte ved kommunestyrevalget 1991 var 32 prosent for dem som kom til Norge i årene 1987-1988, mens den var 48 prosent for dem som kom før 1970. Bedre kunnskaper og sterkere integrering i samfunnet ser ut til å ha redusert vanskene og økt motiveringen for å delta i valg.

Flere kvinner enn menn stemte

Blant de utenlandske statsborgere med stemmerett ved kommunestyrevalget i 1991, benyttet 43 prosent av kvinnene seg av stemmeretten, mot bare 36 prosent av mennene. Kvinnene har klart høyere valgdeltaking enn menn fra Norden, Europa ellers, Nord-Amerika og Oseania og Øst-Asia, som i første rekke omfatter Filippinene, Japan, Kina, Thailand og Vietnam. Blant personer fra Asia el-

Figur 1: Andel av utenlandske statsborgere som deltok i kommunestyrevalget 1991, etter statsborgerskap og kjønn. Prosent

Kilde: Utenlandske statsborgere og Kommunestyre- og Fylkestingsvalget 1991, Rapporter 94/15

lers har menn klart høyere valgdeltaking enn kvinner. De viktigste landene her er Tyrkia, Sri Lanka, India, Iran og Pakistan.

Med unntak for personer 60 år og over, øker valgdeltakingen klart med alder. Den høyeste valgdeltakingen finner vi i alderen 40-59 år, med 45 prosent. I disse aldersgruppene og i gruppen 60 år og over er andelen som stemte klart høyere blant kvinner enn blant menn. I de yngre aldersklassene er det langt mindre forskjell i valgdeltakingen.

Innvandrere velger Høyre og SV i større grad enn nordmenn

Andelen som stemte på Arbeiderpartiet var litt lavere blant utenlandske statsborgere enn i hele befolkningen. Andelen som stemte på Sosialistisk Venstreparti var nesten dobbelt så høy (21 mot 12 prosent). Det samme var tilfellet med Rød Valgallianse, med henholdsvis 3 og 2 prosent. Dette partiet hadde høyest oppslutning blant pakistanerne med 15 prosent. Oppslutningen om Høyre var større

blant de utenlandske statsborgerne enn i hele befolkningen (24 mot 21 prosent).

Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og særlig Senterpartiet hadde mindre oppslutning blant utlendingene enn i befolkningen som helhet. For Senterpartiet var tallene 11 prosent i hele befolkningen mot 3 prosent blant de utenlandske statsborgerne. De partiene som er nevnt ovenfor hadde sin største oppslutning blant velgere fra Norden, andre europeiske land og USA. Av amerikanerne stemte for eksempel 13 prosent Fremskrittspartiet, 10 prosent Kristelig Folkeparti, 7 prosent Senterpartiet og 4 prosent Venstre.

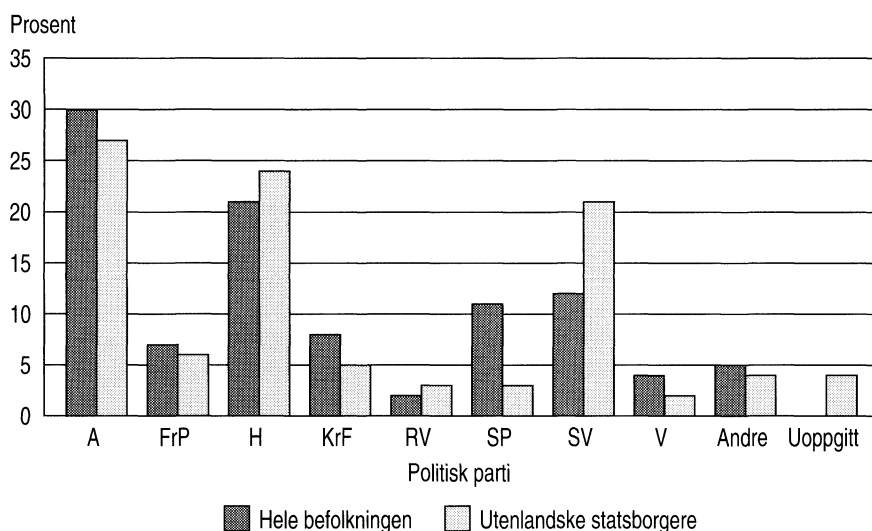
Andelen som stemmer på sosialistiske partier (Arbeiderpartiet, Rød Valgallianse og Sosialistisk Venstreparti) er noe høyere blant utlendinger (51 prosent) enn i hele befolkningen (44 prosent). Som vi skal se senere, gir velgerne fra den tredje verden det største bidraget til venstresiden mens innvandrere fra USA i størst grad hol-

der seg til borgerlige partier eller andre ikke-sosialistiske partier. Men generelt er utenlandske statsborgeres valg av parti, i høyere grad enn nordmenns, konsentrert om tre store partier: Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti.

Hjemlandet viktig for valg av parti

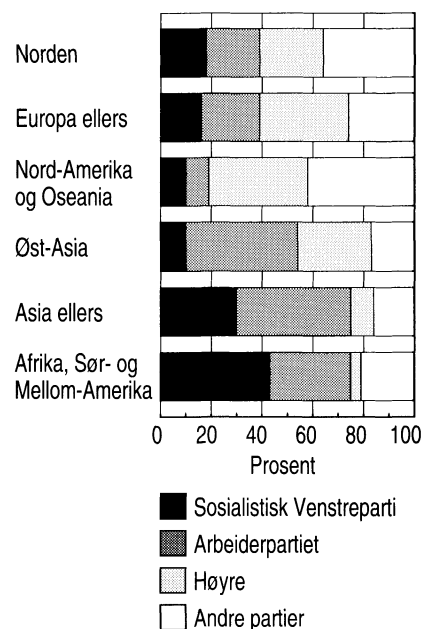
Vanligvis regner vi med at kjønn, alder, utdanning, yrke og inntekt er viktige faktorer til å forklare ulikheter i valgdeltaking og partivalg. For utenlandske statsborgere kommer en rekke faktorer i tillegg: De politiske forholdene og egne partipreferanser i hjemlandet, og bakgrunnen for at de flyttet til Norge. Det går et klart skille mellom folk som har flyttet på grunn av krig eller politisk forfølgelse og folk som har flyttet til Norge på grunn av utdanning, arbeid eller ek-

Figur 2: Hele befolkningen og utenlandske statsborgere, etter valg av politisk parti ved kommunestyrevalget 1991. Prosent

Kilde: Utenlandske statsborgere og Kommunestyre- og Fylkestingsvalget 1991, Rapporter 94/15

Figur 3: Utlendinger i ulike statsborgerskapsgrupper, etter valg av parti ved kommunestyrevalget 1991. Prosent

Kilde: Utenlandske statsborgere og Kommunestyre- og Fylkestingsvalget 1991, Rapporter 94/15

teskap. De fleste utenlandske statsborgere fra Europa og USA tilhører den sistnevnte kategorien.

Andelen som kan kalles flyktninger, er større fra land i Asia, Sør-Amerika og Afrika, som Korea, Vietnam, Sri Lanka og Chile. For statsborgere fra slike land vil det være naturlig at valget av parti er mer preget av motstand mot regimet de flyktet fra enn av norske partiprogrammer.

Andelen som stemte på Sosialistisk Venstreparti og Arbeiderpartiet samlet, var for Nord-Amerika og Oseania 19 prosent, for Norden og Europa ellsers 39 prosent, mens tallet for Afrika/Sør-Amerika og Vest-Asia er 75 prosent. Øst-Asia kommer i en mellomstilling med 54 prosent sosialistisk. For chilenerne er tallet 80 prosent. De mest utpregete sosialistene er tyrkerne (92 prosent), srilankerne (86 prosent), chilenerne (80 prosent) og jugoslavene (76 prosent). Den høye andelen sosialister blant disse nasjonalitetene, må antas å skyldes at de er flyktninger fra høyreorienterte regimer.

Flyktninger fra autoritære regimer

Folk som flykter fra et autoritært regime vil som regel ha en politisk overbevisning som avviker sterkt fra makthavernes. Blant flyktninger fra venstreorienterte regimer som Polen (tidligere) og Vietnam, var oppslutningen om Høyre 34 prosent. Den var derimot under 3 prosent blant tyrkere, srilankere, iranere og chilenerne. Andelen som stemte på Sosialistisk Venstreparti var 11 prosent blant polakkerne og 7 prosent blant vietnameserne. Blant chilenerne var andelen SV-stemmer på hele 52 prosent.

Høyre har ellers best oppslutning fra Nord-Amerika (39 prosent) og Europa utenom Norden (35 prosent). Høyre-andelen er faktisk høyere blant

østasiatene (hovedsakelig vietnamesere og filippinere) enn blant statsborgere fra andre nordiske land (29 og 25 prosent). Blant tyske statsborgere stemte 42 prosent på Høyre, av franske 38 prosent og av engelskmennene 37 prosent.

Partivalg og botid i Norge

Blant dem som flyttet til Norge i 1987-1988, det vil si 3-4 år før valget, stemte 30 prosent på Arbeiderpartiet, 39 prosent på Sosialistisk Venstreparti og bare 9 prosent på Høyre.

Ser vi på utenlandske statsborgere som flyttet hit før 1970, og som altså har bodd i Norge mer enn 20 år, får vi et helt annet bilde. Bare 12 prosent av dem stemmer på SV og 22 prosent på Arbeiderpartiet, mens 36 prosent stemmer på Høyre. Andelen som stemmer sosialistisk avtar altså med varigheten av botid i Norge. En grunn til dette kan være at de som flyttet hit

først gjennomgående er blitt eldre enn de som kom sist, og at folk blir mer konservative med alderen.

En like viktig årsak er at innflyttingsstrømmen har endret seg med hensyn til fordeling på nasjonaliteter. Før 1970 kom ca. 90 prosent av innflyttingen fra Europa og USA, på 1970-tallet var andelen ca. 75 prosent og på 1980-tallet omkring 65 prosent. Innflyttere fra Asia, Afrika og Sør-Amerika, med sterkt sosialistinnslag, har økt sin andel av den totale innflytting. Dette har ført til en jevnt økende andel sosialiststemmer blant innvandrerne fra perioden før 1970 til 1987-1988.

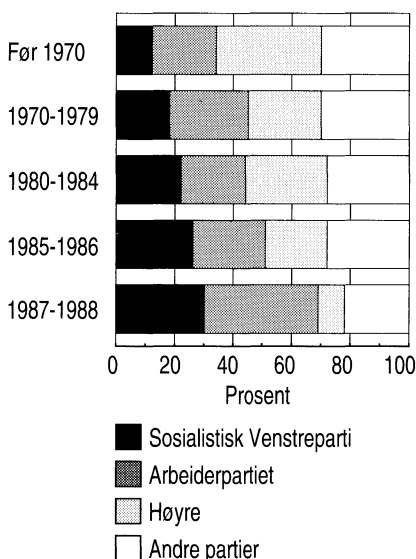
Grunner for valg av parti

De som oppgav at de hadde stemt ved valget, ble i utvalgsundersøkelsen etter valget bedt om å oppgi hvorfor de stemte som de gjorde. De fikk velge mellom 12 mulige grunner og det var anledning til å oppgi flere svar. "Verdier partiet står for" ble oppgitt av 66 prosent, "partiets syn i EU-saken" av 33 prosent, mens "partiets økonomiske politikk" og "partiets helse- og sosialpolitikk" ble gitt som begrunnelse av 28 prosent.

Utenlandske velgere fra vestlige land legger noe større vekt på de verdiene som partiet de stemte på står for enn utenlandske velgere fra andre land. Blant dem som stemte på Arbeiderpartiet var det 61 prosent som la vekt på verdigrunnlaget, på Høyre 73 prosent og Sosialistisk Venstreparti 71 prosent. Høyest andel får Kristelig Folkeparti med 86 prosent.

Andelen som la vekt på partiets politikk for å redusere arbeidsledigheten var jevnt over dobbelt så høy blant land i Asia, Afrika og Sør-Amerika som i vestlige land. Dette gjenspeiles i ledighetsstatistikken: Innvandrere fra ikke-vestlige land har den største arbeidsledigheten sammenliknet med

Figur 4: Utenlandske statsborgere fra ulike innflyttingsperioder, etter valg av parti ved kommunestyrevalget 1991. Prosent

Kilde: Utenlandske statsborgere og Kommune- og Fylkestingsvalget 1991, Rapporter 94/15

Tabell 1: Andel av utenlandske statsborgere som oppgav noen av følgende grunner for valg av parti ved kommunestyrevalget 1991. Prosent

	I alt	Norden	Europa ellers	N.-Amerika, Oseania	Øst- Asia	Asia ellers	Afrika, S.-Amerika mv.
Verdier partiet står for	66	72	69	77	56	54	58
Partiets syn i EU-saken	33	39	44	41	22	19	18
Partiets økonomiske politikk	28	29	32	45	23	18	17
Partiets helse- og sosialpolitikk	28	30	26	29	25	30	36
Egenskaper hos per- soner på partiets liste	24	24	26	33	13	23	17
Partiets politikk for å redusere arbeidsledigheten	24	20	16	17	34	33	34
Partiets miljøpolitikk	24	22	26	23	22	25	27
Partiets skole- og utdanningspolitikk	21	17	18	23	23	24	28
Partiets innvandrings- politikk	20	10	10	11	21	44	34
Likner mest på partiet jeg stemte på hjemme	15	17	17	14	6	11	18
Familie, venner stemte på dette partiet	12	8	9	11	16	19	15

vestlige innvandrere (se Sivertsens artikkel). Det er særlig de som stemmer på Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rød Valgallianse som legger vekt på dette momentet. Fremskrittspartiet og Høyre ligger på henholdsvis 28 og 20 prosent.

Det er liten forskjell mellom statsborgerskapsgruppene når det gjelder hensynet til partiets miljøpolitikk. 65 prosent av de som stemte Venstre og 54 prosent av de som stemte Sosialistisk Venstreparti oppgav dette som grunn.

Velgere fra vestlige land legger større vekt på partiets økonomiske program

enn velgere fra resten av verden. Av de som stemte på Fremskrittspartiet la 62 prosent vekt på dette, av de som stemte på Høyre 52 prosent. Andelen for Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti var her henholdsvis 18 og 20 prosent.

Andelen som har lagt vekt på partiets EU-syn er dobbelt så høy blant velgere fra Europa og USA (omkring 40 prosent) som blant velgere fra andre verdensdeler (ca. 20 prosent). Høyest kommer franskmenn med 54 prosent, deretter polakker, tyskere og engelskmenn med omtrent 45 prosent hver. Det var personer som stemte på Senterpartiet, Høyre og

Fremskrittspartiet som i størst grad la vekt på partienes EU-politikk. Andelen var henholdsvis 68, 58 og 36 prosent.

Innvandringspolitikken

Andelen som nevnte partiets innvandringspolitikk som grunn for sin stemmegivning var 21 prosent for Øst-Asia, 44 prosent for Asia ellers og 34 prosent for Afrika/Sør-Amerika. Andeler på over 40 prosent finner vi blant pakistanere, tyrkere, iranere og srilankere. For de vestlige land lå andelen atskillig lavere, omkring 10 prosent.

Innvandringspolitikken ble nevnt av 20 prosent av dem som stemte på Arbeiderpartiet, 35 prosent på Sosialistisk Venstreparti og 53 prosent på Rød Valgallianse. Av dem som stemte Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre var det bare mellom 4 og 8 prosent som pekte på partienes innvandringspolitikk. 42 prosent av de som stemte på Fremskrittspartiet begrunnet valget med partiets innvandringspolitikk. Dette tyder på at en del utenlandske statsborgere er motstandere av innvandring.

Generelt kan vi si at utenlandske statsborgeres atferd er påvirket av erfaringer fra hjemlandet, men at de også tar hensyn til de norske partienes valgprogrammer når de tar avgjørelsen. Forskjellene mellom de ulike nasjonaliteter er store og vi aner visse interessekonflikter, men også mange felles trekk.

1. Artikkelen tar utgangspunkt i Rapporter 94/15 *Utenlandske statsborgere og Kommune- styre- og Fylkestingsvalget 1991* av Trine Dale og Arne Faye, Statistisk sentralbyrå.

Arne Faye er prosjektleder i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for intervjuundersøkelser.